

Рецензія
на дисертаційне дослідження
БАРУЛІНОЇ Ірини Юріївни
на тему: «Економічне обґрунтування міських агросистем в умовах
урбаністичного розвитку під впливом кліматичних змін», подане на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації

Актуальність теми дослідження Баруліної І. Ю. обумовлена сучасними глобальними викликами, такими як зміни клімату, урбанізація, продовольча безпека та сталий розвиток міських територій. Дисертаційна робота спрямована на визначення економічної доцільності міських агросистем як інструменту підвищення ефективності використання міських ресурсів, оптимізації просторового планування та забезпечення екологічної стійкості громад.

Ураховуючи глобальну тенденцію до швидкої урбанізації та виснаження природних ресурсів, дослідження міських агросистем стає вкрай важливим для формування ефективних управлінських рішень щодо інтеграції аграрного виробництва в міське середовище. Практичне значення теми підсилюється потребою у підвищенні рівня продовольчої безпеки міст, зменшенні логістичних витрат, підвищенні ефективності використання земельних і водних ресурсів, а також мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Додаткову значущість дослідженню надає сучасний контекст післявоєнного відновлення українських міст, що передбачає необхідність пошуку адаптивних механізмів реконструкції міських територій з урахуванням принципів сталого розвитку. У цих умовах міські агросистеми можуть стати ключовим інструментом економічної реабілітації, створення нових робочих місць, залучення інвестицій та підтримки соціально вразливих груп населення.

Варто зазначити, що дослідження Баруліної І. Ю. ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує економічний, екологічний та соціальний аспекти функціонування міських агросистем. Це сприяє формуванню комплексного бачення їхньої ролі у розвитку міських громад та забезпеченні їхньої стійкості в умовах глобальних і національних викликів.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є актуальною, своєчасною та має значний науковий і практичний інтерес. Вона відповідає сучасним тенденціям розвитку міського середовища, інтеграції екологічних технологій у просторове планування та підвищенню рівня економічної самодостатності міських територій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Баруліної І. Ю. виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Херсонського державного аграрно-економічного університету за темою: «Сучасні еколого-економічні проблеми природокористування Херсонської області за умов кліматичних змін» (номер державної реєстрації 0118U007196), а також у межах наукових досліджень «Напрями підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України» (номер державної реєстрації 0120U101471) та «Сучасний стан та перспективи розвитку аграрного сектору Причорноморського регіону України» (номер державної реєстрації 0123U103089).

У межах цих досліджень автором проведено аналіз економічного обґрунтування міських агросистем, їхньої ролі у забезпеченні сталого розвитку міських громад та адаптації до кліматичних змін. Зокрема, автором розроблено методичні підходи до оцінки ефективності міських агросистем, які інтегрують економічні, соціальні та екологічні аспекти. Результати дослідження сприяють розробці практичних рекомендацій щодо впровадження інноваційних механізмів управління міськими агросистемами та їх інтеграції у просторове планування територіальних громад в Україні.

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи свідчить про комплексний характер проведеного дослідження, його логічну завершеність, а також про достовірність отриманих результатів, висновків і рекомендацій, які винесені на захист та здобуті автором особисто. Основні положення дисертації детально висвітлені у наукових публікаціях здобувача, перелік яких наведено в рукописі.

Основні результати дослідження опубліковані у 16 наукових працях. Серед них 1 стаття у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Scopus, 7 публікацій у фахових наукових журналах України, а також 8 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій. Загальний обсяг наукових публікацій становить відповідно до вимог до кваліфікаційних наукових робіт.

Публікації здобувача відповідають вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Це підтверджує належну апробацію результатів дослідження та їхнє визнання у науковому середовищі.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретична значущість одержаних результатів полягає у розробленні науково обґрунтованої методики оцінки ефективності міських агросистем та концептуальних підходів до їхнього впровадження в умовах урбаністичного розвитку. У дисертації сформульовано типологію міських агросистем, визначено їхню економічну, екологічну та соціальну роль, а також розроблено «Індекс сталості міських агросистем», який дозволяє комплексно оцінювати їхню ефективність. Запропоновані теоретичні положення сприяють розвитку наукових засад інтеграції аграрної діяльності у міське середовище та удосконаленню підходів до просторового планування.

Дослідження також має значну теоретичну цінність для розробки моделей сталого розвитку міських територій, що враховують вплив кліматичних змін, необхідність зниження вуглецевого сліду та підвищення продовольчої безпеки громад. Внесок автора полягає у формуванні підходів до оцінки економічного потенціалу міських агросистем, адаптації міжнародного досвіду до умов України та створенні методичного інструментарію для управління їхньою ефективністю.

Практичне значення результатів дисертації полягає у можливості їхнього використання на різних рівнях управління – державному, регіональному та місцевому. Результати дослідження можуть бути застосовані органами місцевого самоврядування для оптимізації просторового планування територій, підприємствами аграрного сектору – для підвищення економічної ефективності господарської діяльності, а також освітніми та науковими установами – для підготовки фахівців у сфері міського фермерства та сталого розвитку.

Основні результати дисертаційного дослідження вже знайшли практичне застосування, що підтверджено відповідними довідками про впровадження, зокрема:

- Головним управлінням Державної служби геодезії, картографії та кадастру у Херсонській області – для розробки рекомендацій щодо інтеграції міських агросистем у просторове планування.
- Національною спілкою архітекторів України – у процесі розробки стратегій інтеграції міських агросистем у міське середовище.
- Всеукраїнською спілкою громад – при оцінці економічного ефекту міських агросистем у громадах.
- ТОВ «Херсонземпроект» – для розробки аналітичних матеріалів щодо можливостей використання міських агросистем у відновленні міських територій.
- ТОВ «БломІнфо-Юкрейн» – при оцінці просторового розташування міських агросистем та їхньої ролі у збалансованому розвитку міст.

- Освітніми установами – Херсонським державним аграрно-економічним університетом, де результати дослідження використовуються у навчальному процесі для підготовки студентів за спеціальністю «Економіка» та «Менеджмент».

- Громадськими організаціями – при розробці ініціатив щодо підтримки міських агросистем у контексті післявоєнного відновлення України.

Результати дисертації мають як науково-теоретичну, так і практичну значущість, що підтверджується їхнім використанням у діяльності державних установ, органів місцевого самоврядування, професійних об'єднань, аграрного бізнесу та освітніх закладів.

Ступінь обґрунтованості й достовірності основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові результати, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Баруліної І. Ю., є достатньо аргументованими та характеризуються високим рівнем обґрунтованості. Це підтверджується широким аналізом значного обсягу наукових джерел (164 найменування), які охоплюють теоретичні та прикладні аспекти розвитку міських агросистем, економічного обґрунтування їхнього функціонування та впливу на сталий розвиток громад.

Кількість та якість використаних матеріалів, глибина їхнього аналізу створюють передумови для забезпечення достовірності та обґрунтованості наукових положень, висвітлених у дисертаційній роботі. У дослідженні систематизовано та узагальнено праці вітчизняних і зарубіжних науковців у сферах економіки, урбаністики, просторового планування та кліматичних змін. Особливу увагу приділено аналізу нормативно-правових актів, що регулюють розвиток міських агросистем та їхню інтеграцію у просторове планування в Україні, а також опрацюванню статистичних даних щодо економічної ефективності міських агросистем у різних регіонах.

Мета дослідження визначена чітко і коректно, предмет і об'єкт роботи відповідають темі дисертації. Поставлені завдання повністю узгоджуються з метою роботи та забезпечують її комплексне розкриття.

Робота є цілісно побудованою, а її розділи логічно взаємопов'язані між собою, що забезпечує системний та комплексний підхід до вирішення питань оцінки ефективності міських агросистем та їхньої інтеграції у стратегії просторового розвитку міст. Дослідження базується на використанні сучасних методів аналізу, зокрема економіко-математичних підходів до розрахунку «Індексу сталості міських агросистем», що дозволяє кількісно оцінити вплив агросистем на економіку, екологію та соціальну згуртованість громад.

Таким чином, дисертаційна робота Баруліної І. Ю. відповідає вимогам до наукових досліджень, відзначається високим рівнем аргументованості висновків і є вагомим внеском у розвиток наукових підходів до впровадження міських агросистем у просторове планування міст.

Наукова новизна отриманих результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження Баруліної І. Ю. полягає у комплексному дослідженні концепції міських агросистем, їхнього економічного обґрунтування та інтеграції у просторове планування міських територій. Вперше було розроблено національне визначення поняття «міські агросистеми», яке враховує соціально-економічні та екологічні умови України, а також необхідність їх інтеграції в стратегії сталого розвитку (с. 4). Запропоновано національну типологію міських агросистем, що дозволяє адаптувати міжнародний досвід до українських реалій та спрощує інтеграцію агросистем у просторове планування територій (с. 4).

Одним із ключових результатів дослідження є розробка методики оцінки ефективності міських агросистем – «Індекс сталості міських агросистем», що охоплює 30 індикаторів і забезпечує системну оцінку їхнього впливу на громади за економічними, екологічними та соціальними критеріями (с. 272). Дослідження

поглиблює наукові підходи до аналізу економічної, екологічної та соціальної ефективності міських агросистем, зокрема через адаптацію бізнес-моделей, залучення фінансових механізмів і використання принципів стійкого розвитку (с. 324).

Подальшого розвитку набули методи оцінки впливу цифровізації на просторове планування міських агросистем, що дозволило визначити перспективні напрями їхнього використання у сучасних умовах урбанізації та післявоєнного відновлення (с. 182). Запропоновано принципи інтеграції міських агросистем у стратегії розвитку міст, які враховують сучасні виклики, включаючи необхідність збереження екологічного балансу, оптимізації використання ресурсів та розвитку громадських ініціатив (с. 195-196). Наукова новизна також проявляється у вдосконаленні механізмів просторового планування територій із урахуванням адаптаційного потенціалу міських агросистем та підходів до їхнього ефективного впровадження (с. 104-111).

Результати дослідження сприяють формуванню сучасного понятійного апарату в сфері міських агросистем, зокрема розширенню економічних та управлінських підходів до їхнього розвитку. Запропоновані методичні підходи до оцінки ефективності міських агросистем є важливим інструментом для оцінки потенціалу цих систем у міському середовищі, а також для розробки стратегій сталого розвитку міських територій. Наукова новизна підтверджується відповідними публікаціями у фахових наукових виданнях, що свідчить про високий рівень обґрунтованості дослідження та його практичну значущість (с. 10).

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Текст дисертації та наукових публікацій Баруліної І. Ю. є оригінальним результатом самостійного наукового дослідження. Всі цитати правильно оформлені та мають відповідні посилання на використані джерела. Згідно з результатами перевірки на академічну доброчесність, проведеної системою StrikePlagiarism від 26.12.2024 року, робота не містить ознак плагіату, фабрикації

або фальсифікації. Оригінальність тексту підтверджена відповідними звітами, які підтверджують відсутність неправомірних запозичень та дотримання принципів академічної доброчесності.

Результати дисертаційного дослідження відображені у фахових наукових публікаціях, що відповідають вимогам наукової етики та є визнаними у відповідній науковій спільноті. Це підтверджує належний рівень авторського внеску та унікальність дослідження.

Дискусійні положення та зауваження дисертації

Відзначаючи наукові здобутки, викладені у дисертаційному дослідженні Баруліної І. Ю., варто звернути увагу на окремі положення та висновки, які можуть бути предметом подальшої наукової дискусії.

По-перше, у дисертаційному дослідженні автор пропонує використання «Індексу сталості міських агросистем» як універсального інструменту оцінки ефективності міських агросистем, що інтегрує економічні, екологічні та соціальні аспекти (с. 272). Незважаючи на його комплексність та системність, постає питання щодо можливості адаптації цього індексу для різних типів міських агросистем. Важливо розглянути, чи буде він ефективним в умовах економічної нестабільності, особливо в громадах з обмеженими фінансовими ресурсами або в регіонах, що зазнали руйнувань внаслідок військових дій. Також варто уточнити, наскільки гнучким є запропонований індекс для його застосування в різних містах України, де рівень урбаністичного розвитку суттєво відрізняється.

По-друге, автор дослідження підкреслює важливість цифровізації процесів управління міськими агросистемами, зокрема впровадження геоінформаційних технологій, аналітики великих даних та цифрових платформ (с. 182). Водночас варто детальніше розглянути можливі ризики цифровізації, особливо в контексті територіальних громад, що мають низький рівень цифрової грамотності або недостатнє технічне забезпечення. Наприклад, важливо оцінити, яким чином місцеві органи влади, особливо в малих містах та сільських громадах, зможуть ефективно впроваджувати такі цифрові рішення. Це питання набуває особливої

актуальності в умовах післявоєнного відновлення, коли технологічна інфраструктура багатьох регіонів потребує значного відновлення.

По-третє, у роботі представлено структурування механізмів просторового планування міських агросистем, що включає економічні, правові та організаційні компоненти (с. 195-196). Важливо було б уточнити взаємодію між цими механізмами, оскільки їхня реалізація на практиці може бути ускладнена через відсутність узгоджених управлінських процедур. Було б корисним доповнити дослідження конкретними прикладами взаємодії економічних, правових та організаційних інструментів у реалізації міських агросистем на місцевому рівні. Зокрема, заслуговує на увагу питання участі громадськості у цих процесах – яким чином враховується громадська думка, які механізми залучення мешканців передбачені, і як саме громадяни можуть впливати на рішення щодо впровадження міських агросистем у своїх громадах.

По-четверте, автор обґрунтовує необхідність прийняття нового нормативно-правового регулювання у сфері міських агросистем, що є важливим кроком для їхньої інтеграції в міське середовище (с. 104-111). Водночас, залишається відкритим питання, чи достатньо лише ухвалення такого документа для вирішення проблем, пов'язаних із регулюванням розвитку міських агросистем в Україні. Варто було б більш детально розглянути можливість комплексного реформування законодавчої бази у цій сфері, включаючи узгодження нового регулювання з чинним містобудівним та земельним законодавством. Крім того, було б доцільним оцінити міжнародний досвід правового регулювання міських агросистем і розглянути можливість адаптації найкращих практик до українського контексту.

По-п'яте, у роботі застосовано соціологічне опитування як один із методів дослідження, що дозволяє оцінити сприйняття міських агросистем зацікавленими сторонами (с. 10). Водночас не представлено детального обґрунтування вибірки респондентів та критеріїв їхнього відбору. Репрезентативність вибірки є ключовим аспектом для забезпечення достовірності отриманих результатів, тому було б

доцільно надати більше пояснень щодо методики відбору учасників дослідження, а також оцінити, наскільки отримані результати можна екстраполювати на загальнонаціональний рівень.

По-шосте, у дисертації запропоновані методичні підходи до оцінки просторового планування міських агросистем, які є цінним інструментом для аналізу їхньої ефективності (с. 324). Однак варто було б детальніше розглянути, які саме кількісні та якісні показники можуть використовуватися для аналізу ефективності запропонованих механізмів. Чітке визначення таких показників дозволило б значно підвищити практичну застосовність запропонованих методичних підходів.

Незважаючи на зазначені дискусійні положення, вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та не зменшують цінності отриманих наукових і практичних результатів. Дисертація Баруліної І. Ю. є вагомим науковим дослідженням, яке має як теоретичне, так і практичне значення для розвитку міських агросистем в умовах урбаністичного середовища та змін клімату.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертація Баруліної Ірини Юріївни за своїм змістом, оформленням і структурою є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій викладено наукові положення та нові науково обґрунтовані результати особисто проведених здобувачем досліджень. Ці результати мають важливе значення для обґрунтування ролі і місця міських агросистем у системі просторового планування та сталого розвитку урбанізованих територій. Автором запропоновано нове вирішення наукової задачі щодо економічного обґрунтування та інтеграції міських агросистем у просторове планування, що має як теоретичне, так і практичне значення для вдосконалення управлінських механізмів у цій сфері.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня

доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами та доповненнями), Постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а також змінам, внесеним Постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року №502 та наказом Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Враховуючи наукову новизну, актуальність теми дослідження та значущість отриманих результатів, дисертаційна робота Баруліної Ірини Юріївни відповідає встановленим вимогам та заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

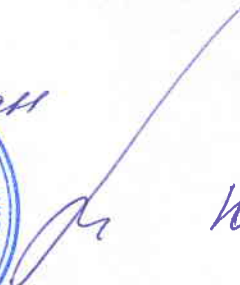
Рецензент:

**Кандидат економічних наук,
доцент, завідувач кафедри
менеджменту, маркетингу та
інформаційних технологій
Херсонський державний
аграрно-економічний університет**

Ганна ЖОСАН

*Підпис к.е.н. Ганни Жосан
засвідчую нагадуванням
відділу кадрів*

Юлія Іворівська